

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Αθήνα, 9, 10 και 11 Μαΐου 2014

Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο

Παρασκευή, 9 Μαΐου 2014

Πρωινή Συνεδρίαση

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΓΛΥΠΤΙΚΗ και ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

Προεδρεύουν: Χαράλαμπος Μπούρας και Πλάτων Πετρίδης

9.20 Έναρξη

9.30 Δημήτρης Χατζηλαζάρου: Το διάδημα «δια μαργαριτών και λίθων τιμίων» του Μεγάλου Κωνσταντίνου.

9.45 Δημήτρης Ασημακόπουλος - Χρυσούλα Μπελέκου: Η Χαλκή Πύλη της Κωνσταντινούπολης στο πλαίσιο της ιουστινιάνειας αρχιτεκτονικής.

10.00 Γιώργος Δεληγιαννάκης: Ο εκχριστιανισμός της νήσου Ικαρίας. Νέα δεδομένα.

10.15 Έλλη Τζαβέλλα: Παρατηρήσεις για τη μορφή και το ρόλο των οικισμών της Αττικής από τον 4ο έως και τον 7ο αιώνα.

10.30 Βασίλειος Κορώσης: Το πρωτοβυζαντινό παρελθόν των Μεγάρων. Ογδόντα χρόνια σιωπηρής παρουσίας, ιστορία της έρευνας και νέα δεδομένα σχετικά με τη γενέθλια πόλη του Βύζαντα.

10.45 Ευαγγελία Π. Ελευθερίου – Νεκτάριος Ι. Σκάγκος: Βουτιάνοι Λακωνίας, εκκλησίες: Η ανασκαφική έρευνα. II. Η πρωτοβυζαντινή εγκατάσταση.

11.00 Ευάγγελος Αθαν. Παπαθανασίου: Φρούριον

παλαιοχριστιανικής εποχής στις υπώρειες του Ολύμπου.

11.15 Μιχάλης Λυχούνας: Με αφορμή ένα διάτρητο θωράκιο από το συγκρότημα του Οκτάγωνου των Φιλίππων.

11.30 Συζήτηση

11.45 Διάλειμμα

Προεδρεύουν: Σταύρος Μαμαλούκος και Βαρβάρα Παπαδοπούλου

12.15 Μαρίνα Μυριανθέως-Κουφοπούλου: Το κτητορικό έργο του Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου («της Κλίμακος»).

12.30 Δημήτρης Αθανασούλης: Νέα στοιχεία για την Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου στου Στείρη Κόρφου Κορινθίας.

12.45 Σωτήρης Βογιατζής: Νεώτερα στοιχεία για το καθολικό της Μονής Μεγίστης Λαύρας. Επιβεβαίωση και απόρριψη θεωριών.

13.00 Πλούταρχος Α Θεοχαρίδης: Ο διώροφος ναός του Τιμίου Προδρόμου στη μονή Ιβήρων. Οικοδομικές φάσεις και γραφική αποκατάσταση.

13.15 Νίκος Τσιβίκης – Jamieson C. Donati: Όταν κοιτάς από ψηλά... μια μεσοβυζαντινή θεματική πρωτεύουσα: Αρχαιολογία και δορυφορική έρευνα στο Αμόριο της Μικράς Ασίας.

13.30 Αναστάσιος Τάντσης: Ο ναός της Κοίμησης στη Νίκαια ξανά: Οι όψιμες μετασκευές.

13.45 Πασχάλης Ανδρούδης - Μελπομένη Περδικοπούλου:

Παρατηρήσεις στην υστεροβυζαντινή ορθομαρμάρωση του καθολικού της Μονής της Χώρας στην Κωνσταντινούπολη.

14.00 Χαραλαμπία Α. Ολυμπίου: Η χρήση του φυσικού φωτός στην εκκλησιαστική αρχιτεκτονική της Κύπρου.

14.15 Συζήτηση

14.30 Λήξη της πρωινής συνεδρίασης

Απογευματινή Συνεδρίαση

BYZANTINΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Προεδρεύουν: Αγγελική Κατσιώτη και Βασιλική Φωσκόλου

17.00 Μάρκος Γιαννούλης: *Making of Christian Heroes*. Το

παράδειγμα του πατριάρχη Ιωσήφ στην πρωτοβυζαντινή τέχνη.

17.15 Ιωάννης Π. Χουλιαράς: Αποκάλυψη ψηφιδωτού δαπέδου σε

ανασκαφή παλαιοχριστιανικής βασιλικής στον Δρυμό Βόνιτσας. Πρώτες παρατηρήσεις.

17.30 Νίκη Βασιλικού: Νέα στοιχεία για τις βυζαντινές τοιχογραφίες της Αγίας Άννας Σικίνου.

17.45 Σταυρούλα Δαδάκη - Σοφία Καπέτη: Η παράσταση του Στέφανου Δουσάν στη μονή Τιμίου Προδρόμου Σερρών.

18.00 Νίκος Παπαγεωργίου: Η παράσταση των αγίων Ιωάσαφ και «Γρηγορίου Παλαμά»(;) στο ναό του Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης. Μια πρόταση επανερμηνείας της.

18.15 Αλεξία–Φωτεινή Σταμούλη: Η ‘έκφραση’ εικόνας του Αγίου Δημητρίου από τον Μακάριο Μακρή – η εικονογραφία του μαρτυρίου του αγίου.

18.30 Άννα Παρανού: Η παράσταση της Πεντηκοστής μέσα στα πλαίσια του βυζαντινού εικονογραφικού προγράμματος. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις.

18.45 Συζήτηση

19.00 Διάλειμμα

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ και ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ

Προεδρεύουν: Παρή Καλαμαρά και Αγαθονίκη Τσιλιπάκου

19.30 Αλέξανδρος Αναγνωστόπουλος: Παλαιολόγεια φορητή εικόνα
Αποκαθλώσεως από τη Μονή Τιμίου Προδρόμου Σερρών.

19.45 Θανάσης Μαΐλης: Νέα στοιχεία σχετικά με τις
προσκυνηματικές εικόνες και τα χτιστά τέμπλα στην Κρήτη. Ο
ναός της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα στα Μεσκλά.

20.00 Κωνσταντίνος Μ. Βαφειάδης: Ζητήματα μεθόδου και έρευνας
της βυζαντινής ζωγραφικής. Η τεκμηρίωση της μορφής.

20.15 Νικόλαος Μαστροχρήστος: Παρατηρήσεις σε επιτύμβιες
επιγραφές της Ρόδου (4ος-7ος αι.).

20.30 Άννα Ι. Λαμπροπούλου: Επιτύμβια επιγραφή από την Λάρισα
του Άργους. Μία νέα προσέγγιση.

20.45 Γεώργιος Βελήνης: Προσθήκες και διορθώσεις σε επιγραφές
τριών σταυρεπίστεγων ναών του 13ου αιώνα.

21.00 Συζήτηση

21.15 Λήξη της απογευματινής Συνεδρίασης

Σάββατο, 10 Μαΐου 2014

ΗΜΕΡΙΔΑ ΜΕ ΘΕΜΑ

*Η γέννηση, η εξέλιξη και οι προοπτικές της έρευνας για τη
βυζαντινή αρχαιολογία και τέχνη στην Ελλάδα.*

*Αφιέρωμα στα 100 χρόνια από το θάνατο του Γεωργίου Λαμπάκη
και από την ίδρυση του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου.*

Πρωινή Συνεδρίαση

Προεδρεύουν: Νανώ Χατζηδάκη και Νικόλαος Γκιολές

9.30 Τόνια Κιουσοπούλου: Η ιστορία του Βυζαντίου κατά το πρώτο μισό του 20ου αιώνα.

9.50 Όλγα Γκράτζιου: *Βυζαντινή Αρχαιολογία:* η ιστοριογραφική κληρονομιά και οι προκλήσεις της εποχής μας.

10.10 Ευγενία Χαλκιά: Οι Βυζαντινές ανασκαφές στην Ελλάδα. Από τον 20ο στον 21ο αιώνα.

10.30 Χαράλαμπος Μπούρας: Η ιστορία της έρευνας της βυζαντινής αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα.

10.50 Ελένη-Άννα Χλέπα: Αναζητώντας την εικόνα του βυζαντίου: Ευρωπαϊκές επιρροές στην αποκατάσταση των βυζαντινών μνημείων στην Ελλάδα.

11.10 Αθηνά Χριστοφίδου: Σκέψεις πάνω στις σύγχρονες αντιλήψεις και μεθόδους αναστήλωσης και αποκατάστασης βυζαντινών μνημείων.

11.25 Βαρβάρα Παπαδοπούλου - Έλενα Κατερίνη: Νέες προσεγγίσεις στην αποκατάσταση και χρήση των μονών στο Νησί της λίμνης των Ιωαννίνων.

11.40 Συζήτηση

11.55 Διάλειμμα

Προεδρεύουν: Μαρία Βασιλάκη και Ευγενία Γερούση

12.25 Αναστασία Λαζαρίδου: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο. Το χρονικό ενός αιώνα.

12.45 Αναστασία Τούρτα: Βυζαντινά μουσεία και εκθέσεις στην Ελλάδα την τελευταία εκατονταετία, αντιλήψεις και μουσειακές πρακτικές.

13.05 Αγαθονίκη Δ. Τσιλιπάκου: Είκοσι χρόνια από το ταξίδι της επιστροφής. Είκοσι χρόνια Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού.

- 13.20 Liudmila Khrushkova:** Les collections byzantines dans la reserve de “Chersonèse Taurique”: histoire et traits caractéristiques
- 13.35 Άγγελος Κοκκαλιάρης:** Μουσειακές εκθέσεις-σταθμοί της βυζαντινής τέχνης και του πολιτισμού στην Ελλάδα: Ζητούμενα και προτάσεις για νέα μοντέλα διαχείρισης.
- 13.50 Παντελής Γ. Φουντάς:** «Θύραθεν» βυζαντινολογήματα τριών ανθρώπων της τέχνης.
- 14.05 Συζήτηση**
- 14.20 Λήξη της πρωινής συνεδρίασης**

Απογευματινή Συνεδρίαση

Προεδρεύουν: Δημήτρης Αθανασούλης και Γεώργιος Βελένης

- 17.00 Γιάννης Λαμπάκης:** Χαιρετισμός
- 17.05 Σοφία Καλοπίση-Βέρτη:** Αντιφώνηση.
- 17.10 Διονύσης Μουρελάτος:** Ο Γεώργιος Λαμπάκης μεταξύ Βυζαντινής και Χριστιανικής Αρχαιολογίας.
- 17.30 Νικόλας Α. Φύσσας:** Η αλληλογραφία Γεωργίου Λαμπάκη στο «Αρχείο Οικογενείας Λαμπάκη».
- 17.50 Γεώργιος Δ. Τσιμπούκης:** Το αρχείο επιγραφών του Γεωργίου Λαμπάκη.
- 18.05 Δήμητρα Κωτούλα:** Πόσο ‘μοντέρνο’ μπορεί να είναι το Βυζάντιο; Ο Γεώργιος Λαμπάκης και οι βρετανοί αρχιτέκτονες του αρχείου Byzantine Research Fund.
- 18.20 Νικήτας Πάσσαρης:** Η περιοδεία του Γεωργίου Λαμπάκη στην Αμοργό το έτος 1904.
- 18.35 Μίρκα Παλιούρα:** Ο Γεώργιος Λαμπάκης και η «αποκεφάλις των αγίων» στα Μέγαρα.

18.50 Πέτρος Κουφόπουλος: Αρχιτεκτονική και διάκοσμος της οικίας του ιδρυτή της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρίας Γ. Λαμπάκη, στην οδό Χάρητος στο Κολωνάκι.

19.05 Συζήτηση

19.20 Διάλειμμα

Προεδρεύουν: Αναστασία Λαζαρίδου και Όλγα Γκράτζιου

19.50 Βασιλική Α. Φωσκόλου: Αναζητώντας το Βυζάντιο στον *Ιστό*.
Μια ιστοριογραφική προσέγγιση της σχέσης των Βυζαντινών Σπουδών με τις Νέες Τεχνολογίες.

20.10 Πλάτων Πετριδής: Η ιστορία της έρευνας της βυζαντινής κεραμικής και τα νέα δεδομένα στην επιστήμη της κεραμολογίας.

20.30 Ναταλία Πούλου-Παπαδημητρίου: *Ανασκάπτοντας στο σκοτάδι*. Η προσφορά της αρχαιολογικής έρευνας στη μελέτη της μεταβατικής περιόδου του βυζαντίου.

20.50 Γιώργος Πάλλης: Η επιγραφική των μεσαιωνικών χρόνων στην Ελλάδα και το ζήτημα του *Corpus* των μνημείων.

21.05 Συζήτηση

21.20 Παρουσίαση του ΛΕ΄ τόμου του Δελτίου της ΧΑΕ

21.30 Απονομή βραβείου στη μνήμη Τίτου

Παπαμαστοράκη

21.40 Δεξίωση

Κυριακή, 11 Μαΐου 2014

Πρωινή Συνεδρίαση

Παρουσίαση αναρτημένων πινακίδων:

9.30 Παναγ. Στ. Κατσαφάδος: Πρόταση μεθόδου υπολογισμού του μεγέθους μεσαιωνικού οικισμού.

Γιώργος Φουστέρης: Προσθήκη στον κατάλογο των βυζαντινών σταυρεπίστεγων ναών: Ο άγιος Νικόλαος στις Μάλλες Ιεράπετρας.

Γιάννης Γ. Σπανός: Η συντήρηση των τοιχογραφιών του καθολικού της Ιεράς Μονής Φανερωμένης Σαλαμίνας

ΜΙΚΡΟΤΕΧΝΙΑ και ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Προεδρεύουν: Βικτωρία Κέπετζη και Ναταλία Πούλου-Παπαδημητρίου

10.15 Αναστάσιος Χ. Αντωνάρας: Ορειχάλκινα ευρήματα από το

Ιερό της βασιλικής κάτω από την Αγία Σοφία Θεσσαλονίκης.

10.30 Πέτρος Καψούδας – Χρήστος Χειλάς: Ορειχάλκινος πετεινός από τη μονή Μεγίστης Λαύρας στο Άγιον Όρος.

10.45 Πρόδρομος Παπανικολάου: Αποτυπώσεις της εξουσίας.

Προτομές επάρχων σε ενσφράγιστους πρωτοβυζαντινούς αμφορείς.

11.00 Νικόλαος Βασιλάκης: Εισηγμένη ιταλική κεραμική στην

Πάτρα (13^{ος}–18^{ος} αι.).

11.15 Συζήτηση

11.30 Δέσποινα Μακροπούλου : Τα ευρήματα της βυζαντινής Θεσσαλονίκης που αποκαλύφθηκαν κατά τις εργασίες για την κατασκευή του μητροπολιτικού σιδηροδρόμου της πόλης.

12.00 Διάλειμμα

**12.30 Ετήσια Γενική Συνέλευση των μελών
της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας
Εκθέσεις πεπραγμένων 2013: α) του Διοικητικού
Συμβουλίου και β) της Εξελεγκτικής Επιτροπής
Οικονομικής διαχείρισης
Συζήτηση**

Απογευματινή Συνεδρίαση

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

Προεδρεύουν: Μιλτιάδης Πολυβίου και Πέτρος Κουφόπουλος

17.00 Αστέριος Στεφάνου: Επί τα ίχνη της Μονής του
Θεσσαλονικέως του Αγίου Όρους.

17.15 Αφροδίτη Α. Πασαλή: Το καθολικό της μονής Ταξιαρχών στη
Νεράιδα Στυλίδας.

17. 30 Γιάννης Καρατζόγλου: Νέες παρατηρήσεις στους ναούς της
Μ. Οσίου Σεραφείμ Δομπού.

17.45 Κατερίνα Μανούσου-Ντέλλα: Το χαμένο οθωμανικό «τέμενος
της αγοράς» στην Αρκαδία-Κυπαρισσία της Μεσσηνίας.

18.00 Συζήτηση

18.15 Διάλειμμα

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΙΩΣΗ

Προεδρεύουν: Μαρία Κωνσταντουδάκη και Μαρία Καζανάκη

18.45 Στέλλα Frigerio-Zένιου: Χρονολόγηση έργων του 16ου αιώνα στην Κύπρο.

19.00 Νάνση Δηλέ: Ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου στον Λογκανίκο Λακωνίας. Αναχρονολόγηση του β' στρώματος τοιχογράφησης.

19.15 Kido Masako: Η εικονογραφική μελέτη των τοιχογραφιών του ναού της ιεράς μονής Παναγίας Φανερωμένης Σαλαμίνας— σύμφωνα με τα νέα δεδομένα μετά τις εργασίες συντήρησης.

19.30 Ευτυχία Γεωργούλια: Ο Άδης σε παραστάσεις της Ανάστασης στη μεταβυζαντινή εντοίχια ζωγραφική. Εικονογραφικοί νεωτερισμοί.

19.45 Στυλιανή Καλεντάκη: Οι φορητές εικόνες της Γκουβερνιώτισσας (τέλη 16^{ου} αι.—1856) στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης.

20.00 Συζήτηση

20.15 Λήξη του 34ου Συμποσίου

Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης.